Opinjoni tal-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew dwar "It-tisħiħ tar-relazzjonijiet kummerċjali bilaterali bejn l-UE u t-Turkija u l-modernizzazzjoni tal-Unjoni Doganali"

(2017/C 075/22)

Relatur: **Dimitris DIMITRIADIS**

Konsultazzjoni	Kummissjoni Ewropea, Ittra Annwali 2016, 20.4.2016
Bażi legali	Artikolu 304 tat-Trattat dwar il-Funzjonament tal-Unjoni Ewropea
Sezzjoni kompetenti	Sezzjoni Speċjalizzata għar-Relazzjonijiet Esterni
Adottata fis-sezzjoni speċjalizzata	16.11.2016
Adottata fil-plenarja	14.12.2016
Sessjoni plenarja Nru	521
Riżultat tal-votazzjoni (favur/kontra/astensjonijiet)	252/4/7

1. **Konklużjonijiet u rakkomandazzjonijiet**

1.1. Il-KESE jemmen li l-iżviluppi li għaddejjin bħalissa wasslu għall-obsolenza tal-ftehim attwali dwar l-Unjoni Doganali, u li l-partijiet għall-ftehim għandhom jibdew negozjati serji dwar it-tisħiħ tar-rabtiet ekonomiċi tagħhom billi jistabbilixxu tip ġdid ta' ftehim kummerċjali li jirrifletti l-bżonnijiet attwali.

1.2. Il-KESE għadu huwa tal-fehma li t-Turkija tibqa' sieħeb importanti ħafna u li teżisti r-rieda politika biex jiżdiedu l-livelli ta' kooperazzjoni, iżda biss jekk jiġu żgurati l-osservanza tal-valuri fundamentali Ewropej u l-prinċipji tad-demokrazija, tal-istat tad-dritt u tad-drittijiet tal-bniedem.

1.3. Il-KESE jemmen li l-proċedura rigward l-Unjoni Doganali tista' ssir jew permezz ta' rieżami tad-Deċiżjoni Nru 1/95, jew deċiżjoni ġdida tal-Kunsill ta' Assoċjazzjoni, jew fl-aħħar mill-aħħar, protokoll ġdid tal-Ftehim ta' Adeżjoni.

1.4. Il-KESE jikkundanna t-tentattiv ta' kolp ta' stat tal-15 ta' Lulju, iżda huwa mħasseb ħafna wkoll dwar ir-reazzjonijiet tal-Gvern Tork u l-iżvilupp politiku konsegwenti, li jmorru ferm lil hinn minn prosekuzzjoni kriminali tal-kolp ta' Stat, ma jaqblux mal-miżuri ta' Stat tad-dritt u jikkontradixxu l-prinċipji demokratiċi.

1.5. Il-KESE jistieden lit-Turkija, bħala pajjiż kandidat għall-adeżjoni, tipproteġi u tosserva d-drittijiet fundamentali tal-bniedem u tirrispetta l-istandards demokratiċi u l-istat tad-dritt. Il-KESE jiddeplora t-tentattiv biex jitwaqqa' l-gvern elett demokratikament tat-Turkija, iżda jesprimi wkoll it-tħassib tiegħu dwar ir-rispons tal-awtoritajiet Torok u b'mod espliċitu jappella li d-drittijiet tal-bniedem jiġu kompletament rispettati u applikati mingħajr diskriminazzjoni, speċjalment il-libertà tal-espressjoni u l-mod partikolari kif timmanifesta ruħha fil-libertà tal-istampa, u li l-istat tad-dritt ikun kompletament restawrat.

1.6. Fil-fehma tal-KESE, it-Turkija għandha effettivament turi li hija għadha impenjata għal status ta' stat aderenti, li għad għandha skont il-liġi u skont it-Trattati, u dan billi tkompli n-negozjati mal-UE kif ukoll b'konformità stretta mal-*acquis* tal-UE u r-rekwiżiti kollha kif maqbula s'issa.

1.7. Il-kundizzjonijiet ġodda fil-kummerċ dinji li żviluppaw matul dawn l-aħħar snin ġiegħlu lill-UE tniedi ċiklu ġdid ta' ftehimiet kummerċjali globali li jiffokaw fuq dispożizzjonijiet imtejba f'firxa wiesgħa ta' oqsma bl-għan li tippromovi forom moderni ta' kummerċ u tapplika l-prinċipji u *l-acquis* tal-UE. Il-Komunikazzjoni mill-Kummissjoni dwar "Kummerċ għal kulħadd" għandha tikkostitwixxi l-bażi għal negozjati bejn l-UE u t-Turkija. L-aġġustamenti riċenti u l-aħjar prattiki implimentati f'diversi ftehimiet kummerċjali ttrasformaw il-mudelli għas-sostenibbiltà, it-trasparenza u l-involviment tal-imsieħba soċjali u tas-soċjetà ċivili fi ftehimiet kummerċjali internazzjonali.

1.8. Il-KESE jqis li kemm l-impatti ex-ante u ex-post kif ukoll l-evalwazzjonijiet tal-fattibbiltà tan-negozjati għandhom jitwettqu minn qabel sabiex jiġu identifikati l-effetti fuq l-ambjent, l-ekonomija u s-soċjetà. L-imsieħba soċjali u l-organizzazzjonijiet tas-soċjetà ċivili għandhom ikunu involuti f'dawn il-proċeduri. Barra minn hekk, il-KESE jqis li l-Kummissjoni għandha tkompli tissorvelja mill-qrib is-sitwazzjoni ekonomika u soċjali li għaddejja fit-Turkija f'kull stadju tan-negozjati.

1.9. Wieħed għandu jżomm f'moħħu li matul dawn l-aħħar għoxrin sena, minn meta l-Unjoni Doganali daħlet fis-seħħ, l-*acquis* tal-UE ġie estiż għal oqsma li qabel ma kinux regolati.

1.10. Il-KESE jemmen li huwa meħtieġ ftehim modern dwar l-Unjoni Doganali, u jirrifjuta l-idea li jinżamm l-istatus quo jew li l-konverżjoni fi ftehim kummerċjali reġjonali mhix realistika. Jemmen li l-ftehim il-ġdid għandu jinkludi kapitoli ġodda li jirriflettu ż-żidiet fir-rigward tal-liġi u l-prattika fl-UE, peress li dawn dejjem ikomplu jespandu u jiġu riveduti, flimkien ma' dispożizzjonijiet aġġornati li jindirizzaw l-oqsma li rriżultaw li huma problematiċi matul l-implimentazzjoni tal-Unjoni Doganali mat-Turkija u r-rekwiżiti preliminari.

1.11. Il-KESE huwa tal-fehma wkoll li negozjati ġodda għandhom jiffokaw b'mod partikolari fuq l-implimentazzjoni immedjata tar-riformi radikali meħtieġa fil-leġislazzjoni Torka.

1.12. Il-KESE jipproponi li dawn l-oqsma jiġu inklużi fil-qafas regolatorju tal-ftehim il-ġdid:

— l-agrikoltura (flimkien mar-rekwiżiti kollha stipulati aktar "l isfel f"din l-opinjoni)

— is-servizzi

— l-akkwist pubbliku

— il-prodotti mhux ipproċessati u l-materja prima

— il-protezzjoni tal-konsumatur

— il-protezzjoni ambjentali u l-iżvilupp sostenibbli

— l-ekwivalenza tar-reġimi regolatorji għal miżuri veterinarji, sanitarji u fitosanitarji u tal-politika dwar is-sikurezza tal-ikel

— il-protezzjoni effettiva tad-drittijiet tax-xogħol u impjiegi deċenti

— il-protezzjoni tas-saħħa u s-sigurtà fuq il-post tax-xogħol

— l-iffaċilitar tal-kummerċ elettroniku u l-introduzzjoni ta' aġenda diġitali li tistabbilixxi l-moviment liberu tad-data diġitali

— il-politika tal-enerġija u s-sigurtà tal-enerġija

— il-promozzjoni tal-innovazzjoni u l-protezzjoni tal-proprjetà intellettwali

— il-ġlieda kontra l-korruzzjoni u l-ħasil tal-flus

— inċentivi aħjar għall-SMEs

— proċeduri amministrattivi semplifikati u spejjeż amministrattivi mnaqqsa

— l-investiment u l-aġġornar tal-leġislazzjoni dwar l-investiment bl-għan li jiġu protetti l-investituri, u l-introduzzjoni ta' proċedura imparzjali għas-soluzzjoni tat-tilwim;

— it-titjib tal-proċedura għat-traspożizzjoni u l-inkorporazzjoni tal-leġislazzjoni Ewropea fis-sistema legali Torka

— aktar dispożizzjonijiet robusti biex jiżguraw li l-kontenut tal-ftehim rivedut u d-dispożizzjonijiet ta' implimentazzjoni jkunu konformi mal-*acquis* tal-UE.

1.13. Il-KESE jqis li, fir-rigward tal-asimmetrija li tkun taffettwa r-relazzjonijiet kummerċjali tat-Turkija ma' pajjiżi terzi li magħhom l-UE qed tikkonkludi tip ġdid ta' ftehim kummerċjali, il-klawżola rilevanti ma tistax tittejjeb lil hinn mill-provvista ta' inċentivi politiċi għall-pajjiżi msieħba tal-UE, bl-alternattiva addizzjonali għall-Kummissjoni biex tipprovdi servizzi ta' intermedjazzjoni effettiva.

1.14. Il-KESE jemmen li kull tip ta' ftehim kummerċjali bejn l-UE u t-Turkija jkollu jinkludi konsultazzjoni effettiva u l-inklużjoni tal-imsieħba soċjali (l-impjegaturi u l-impjegati) u tal-organizzazzjonijiet tas-soċjetà ċivili kemm fl-istadju tan-negozjati kif ukoll f'dak tal-implimentazzjoni.

2. **Relazzjonijiet kummerċjali bejn l-UE u t-Turkija**

2.1. Fl-1959 it-Turkija applikat biex issir membru assoċjat ta' dik li qabel kienet il-Komunità Ekonomika Ewropea (KEE) u li issa hija l-Unjoni Ewropea (UE). Il-Ftehim ta' Assoċjazzjoni ([1]) kien iffirmat fl-1963 u fl-istess ħin ipprovda għall-ħolqien ta' Unjoni Doganali bejn il-KEE u t-Turkija.

2.2. Bħala riżultat, fl-1970 ġie abbozzat Protokoll Addizzjonali li jabolixxi t-tariffi u l-kwoti għall-prodotti, li kien jirrappreżenta passi ulterjuri lejn l-Unjoni Doganali, li l-iżvilupp sħiħ tagħha kien ikkompletat fl-1995 ([2]) u kienet tirrikjedi t-tneħħija tal-ostakli għall-kummerċ. **Ftehim ta' Kummerċ Ħieles** (FTA) ġie ffirmat ([3]) fl-istess sena, u jkopri l-faħam u l-azzar ma' dik li kienet il-KEFA.

2.3. It-Turkija ntalbet ukoll tadotta t-Tariffi Esterni Komuni tal-UE (CET) ([4]) fuq l-importazzjonijiet minn pajjiżi terzi u tadotta l-ftehimiet preferenzjali kollha preeżistenti u futuri.

2.4. L-Unjoni Doganali kienet idea innovattiva u oriġinali dak iż-żmien u kienet toffri opportunità kbira biex jiġu approfonditi r-relazzjonijiet bilaterali, billi dan kien wieħed mill-ewwel ftehimiet li kien fih armonizzazzjoni tal-leġislazzjoni ma' Stat mhux Membru.

2.5. Fl-1997 l-UE bdiet proċess parallel ibbażat fuq l-Artikoli 2 u 49 tat-Trattat dwar l-Unjoni Ewropea, wara l-applikazzjoni tat-Turkija għal assoċjazzjoni fl-1987.

2.6. In-negozjati tal-adeżjoni bdew fl-2005 u jinkludu 34 kapitolu *tal-acquis* tal-UE u kapitolu wieħed mixxellanju, jiġifieri 35 b'kollox.

2.7. Filwaqt li jqis l-appelli tal-partijiet interessati rilevanti, il-KESE għandu viżjoni pożittiva tal-Ftehim ta' Kummerċ Ħieles tal-faħam u l-azzar, li għandu jibqa' kif inhu, iżda jenfasizza l-ħtieġa li tiġi riformata l-Unjoni Doganali sabiex ir-relazzjonijiet ta' kummerċ jiġu modernizzati;

3. **Is-sitwazzjoni politika fit-Turkija sa mill-15 ta' Lulju**

3.1. Is-sitwazzjoni fit-Turkija wara l-attentat ta' kolp ta' stat tal-15 ta' Lulju – li l-KESE jikkundanna b'mod espliċitu – hija kawża ta' tħassib kbir. It-trattament tal-awtoritajiet tal-parteċipanti suspettati fil-kolp ta' stat, kif ukoll tal-oppożizzjoni u persuni tas-soċjetà ċivili mhux involuti fil-kolp ta' stat u tal-istampa u l-midja li ma jappoġġjawx il-gvern, huwa inkompatibbli mal-istandards Ewropej u qed jagħmel pressjoni kbira fuq in-negozjati bejn l-UE u t-Turkija.

([1]) Ftehim li jistabbilixxi Assoċjazzjoni bejn il-Komunità Ekonomika Ewropea u t-Turkija u l-Protokoll Addizzjonali tat-12 ta' Settembru 1963 (ĠU 217, 29.12.1964): http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/turkey/association_agreement_1964_en.pdf

([2]) Deċiżjoni Nru 1/95 tal-Kunsill ta' Assoċjazzjoni KE-Turkija tat-22 ta' Diċembru 1995 dwar l-implimentazzjoni tal-fażi finali tal-Unjoni Doganali (96/142/KE).

([3]) 96/528/ECSC: *Id-Deċiżjoni tal-Kummissjoni tad-29 ta' Frar 1996 dwar il-konklużjoni ta' Ftehim bejn il-Komunità Ewropea tal-Faħam u l-Azzar u r-Repubblika tat-Turkija dwar il-prodotti koperti mit-Trattat li jistabbilixxi l-Komunità Ewropea tal-Faħam u l-Azzar* (ĠU L 227, 7.9.1996): http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31996D0528&from=EN.

([4]) Nomenklatura Magħquda, Tariffa Doganali Komuni u Tariffa Integrata tal-Unjoni Ewropea (TARIC), ir-Regolament tal-Kunsill (KEE) Nru 2658/87 tat-23 ta' Lulju 1987 dwar in-nomenklatura tat-tariffi u l-istatistika u dwar it-Tariffa Doganali Komuni (ĠU L 256, 7.9.1987): http://eur-lex.europa.eu/legal-content/MT/TXT/HTML/?uri=URISERV:l11003&from=MT.

3.2. Wara l-avvenimenti tal-15 ta' Lulju Ankara biddlet il-pożizzjoni, u n-negozjaturi Torok qed jitolbu impenji diretti mill-UE, li s'issa wriet **indeċiżjoni u nuqqas ta' rieda politika u għan politiku** dwar diversi punti, flimkien mat-Turkija li naqset milli turi r-rieda tajba meħtieġa għall-implimentazzjoni tat-testi adottati (eż. rigward il-protokoll tal-Ftehim ta' Ankara, eċċ.), li qed ikompli jxekkel il-ħolqien tal-atmosfera ta' fehim li hemm bżonn.

3.3. Il-KESE qed jissorvelja u se jkompli jsegwi bl-akbar attenzjoni u tħassib l-avvenimenti li qed iseħħu wara l-attentat ta' kolp ta' stat, u jqis li l-bidu ta' negozjati dwar l-Unjoni Doganali biex jittejbu r-relazzjonijiet kummerċjali bħala opportunità biex jibdew jiġu normalizzati r-relazzjonijiet bejn l-UE u t-Turkija kif ukoll biex l-ekonomija Torka terġa' tqum fuq saqajha.

3.4. Għalhekk, f'dan il-mument diffiċli huwa fl-interess tat-Turkija li timpenja ruħha fit-tul lejn programm ta' riformi li jinkludi bidla radikali kemm fl-isferi ekonomiċi kif ukoll politiċi.

4. **L-ekonomija tat-Turkija**

4.1. Sa mill-2015 it-Turkija laħqet is-somma fenomenali ta' USD 1,576 triljun (stima tal-2015) ta' Prodott Domestiku Gross f'parità tal-kapaċità tal-akkwist, li wasslitha fit-18-il post fil-klassifika ekonomika globali. Fi stimi ta' tkabbir, il-pajjiż niżel għal 3,8 % fl-2015, rata li baqgħet sodisfaċenti, u żamm il-102 post fuq livell globali. Id-dejn pubbliku tal-pajjiż niżel għal rata moderata ta' 33,1 % tal-PDG, filwaqt li r-rati tal-inflazzjoni baqgħu għoljin, madwar 7,7 % sa mill-2015 ([5]).

4.2. F'dawn l-aħħar ftit snin, l-ekonomija tat-Turkija ġiet trasformata minn settur tradizzjonalment agrikolu għal ekonomija xprunata mis-servizzi u t-turiżmu u settur tal-manifattura orjentat lejn l-esportazzjoni. Parti mir-raġuni għal dan hija l-Unjoni Doganali, li ħolqot opportunitajiet importanti li ġew sfruttati minnufih bl-adozzjoni ta' qafas legali ġdid u l-implimentazzjoni tal-istandards tal-UE.

4.3. Mill-2012, madankollu, il-pass tat-tkabbir naqas minħabba t-tnaqqis fl-investiment dirett barrani, kif ukoll l-iżviluppi politiċi u ekonomiċi, li f'ħafna każijiet wasslu għal tnaqqis fit-tkabbir ekonomiku u kienu sors ta' inċertezza. Fil-perjodu 2013-2016 il-kunfidenza marret lura minħabba inkwiet politiku, ċaqliq ġeopolitiku, allegazzjonijiet ta' korruzzjoni, u tensjonijiet ma' pajjiżi ġirien peress li l-pajjiż fittex li jkollu rwol politiku aktar kruċjali fir-reġjun. Dan laqat ħażin l-ekonomija u ħa prevalenza fuq il-progress tal-ekonomija Torka aktar minn qatt qabel, peress li minħabba d-defiċit fil-kont kurrenti ġie espost għal flutwazzjonijiet tal-munita u tas-suq, li lkoll skoraġġixxew u dgħajfu l-influssi ta' investiment. Wara t-tentattiv ta' kolp ta' stat, l-ekonomija sofriet daqqa oħra, bi tnaqqis ulterjuri u tnaqqis drammatiku fit-turiżmu.

4.4. L-iżviluppi politiċi preokkupanti u l-konsegwenzi diretti tagħhom ikkawżaw ħafna ħsara lill-ekonomija f'termini kemm ta' fiduċja tas-suq fl-istabbiltà kif ukoll tar-robustezza tal-ambjent ekonomiku u ta' investiment fit-Turkija ([6]), filwaqt li hemm dubju dwar il-kapaċità tal-gvern Tork biex jerġa' jpoġġi l-ekonomija fit-triq tat-tkabbir, u l-kredibbiltà tiegħu u l-valur tal-lira Torka sofrew b'mod konsiderevoli ([7]).

5. **L-impatt tal-Unjoni Doganali fuq l-ekonomija Torka, nuqqasijiet fil-qafas regolatorju u kwistjonijiet ta' implimentazzjoni**

5.1. B'mod ġenerali l-previżjonijiet għall-Unjoni Doganali kienu pjuttost pessimisti, u għalhekk ġew imfixkla mar-realtà: kien previst li l-PDG tat-Turkija ma jikbirx b'aktar minn 1-1,5 %, li għalkemm meqjus sostanzjali m'għandux x'jaqsam mażżieda attwali.

([5]) Statistika mogħtija kortesija tal-Factbook tas-CIA u r-Rapporti tal-Pajjiżi tal-Bank Dinji flimkien ma' data statistika miġbura mill-Bank Ċentrali tar-Repubblika tat-Turkija.

([6]) http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-09-26/lira-drops-most-among-emerging-peers-after-turkey-cut-to-junk
http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-07-21/turkish-assets-extend-selloff-after-s-p-cut-state-of-emergency
https://www.ft.com/content/779ef1f6-5b22-11e6-9f70-badea1b336d4

([7]) https://www.ft.com/content/5bbbcce4-83b2-11e6-a29c-6e7d9515ad15
http://www.forbes.com/forbes/welcome/?toURL=http://www.forbes.com/sites/dominicdudley/2016/07/18/turkeys-economy-could-slump-in-aftermath-of-failed-coup/&refURL=https://www.google.gr/&referrer=https://www.google.gr/

5.2. Għat-Turkija, l-UE hija s-sieħeb ewlieni tal-importazzjonijiet u l-esportazzjonijiet filwaqt li t-Turkija tinsab fis-seba' post fis-suq tal-importazzjoni tal-UE u fil-ħames post fis-suq tal-esportazzjoni tal-UE. L-esportazzjonijiet tat-Turkija lejn l-UE huma l-aktar il-makkinarju u t-tagħmir tat-trasport, segwiti minn prodotti manifatturati. L-esportazzjoni mill-UE għat-Turkija hija ddominata mill-makkinarju u t-tagħmir tat-trasport, prodotti kimiċi u prodotti manifatturati.

5.3. Il-kummerċ mal-UE kiber bi 22 % bejn l-1995 u l-2014. Ġie ssuġġerit ukoll li l-Unjoni Doganali kkawżat devjazzjoni tal-kummerċ ([8]), iżda din mhix sinifikanti meta titqies mil-lat tal-perċentwal totali ta' kummerċ ([9]).

5.4. Fi kwalunkwe każ, dan wassal għall-applikazzjoni ta' tariffi mit-Turkija fuq il-prodotti industrijali u b'hekk ma kienx meħtieġ li jiġu introdotti regoli ta' oriġini għall-kummerċ bilaterali.

5.5. Uħud mill-iżvantaġġi inerenti ewlenin tal-Unjoni Doganali jistgħu jinġabru fil-qosor kif ġej:

— l-użu eċċessiv u mhux meħtieġ ta' Strumenti għad-Difiża tal-Kummerċ bħal miżuri kumpensatorji, ta' antidumping, ta' salvagwardja u ta' sorveljanza qed jaffettwa l-kummerċ bilaterali ([10]);

— in-nuqqas ta' mekkaniżmu effettiv ta' konformità u ta' proċedura għas-soluzzjoni tat-tilwim, li mingħajrhom huwa impossibbli li jingħata rimedju effettiv għall-implimentazzjoni selettiva tal-Unjoni Doganali f'ċerti każijiet, u l-adozzjoni ta' miżuri diskriminatorji indiretti għad-detriment tal-prodotti tal-UE. Il-proċedura attwali għas-soluzzjoni tat-tilwim hija limitata għal tilwimiet speċifiċi (speċifikament, il-ġurisdizzjoni hija valida biss għall-perjodu li fih il-miżuri protezzjonisti huma fis-seħħ) ([11]) li jistgħu jiġu eżaminati mill-Kunsill ta' Assoċjazzjoni, li huwa primarjament korp politiku li jieħu deċiżjonijiet fuq bażi ta' kunsens.

— il-kamp ta' applikazzjoni limitat tal-Unjoni Doganali, li jkopri biss prodotti industrijali, inklużi komponenti u prodotti agrikoli pproċessati magħmula fl-UE jew fit-Turkija, kif ukoll beni magħmula kollha jew parzjalment minn prodotti li joriġinaw minn pajjiżi terzi sakemm dawn jiċċirkolaw liberament ġewwa l-UE jew ġewwa it-Turkija. Speċifikament, il-prodotti agrikoli jirrappreżentaw 10 % u s-servizzi 60 % fal-PDG tat-Turkija, iżda t-tnejn li huma jaqgħu barra mill-kamp ta' applikazzjoni tal-Unjoni Doganali;

— il-proċess tal-armnizzazzjoni mad-dritt tal-UE huwa problematiku wkoll, kif ukoll l-effettività tal-metodu għall-provvista ta' informazzjoni dwar dan il-proċess; konsegwentement il-komunità tan-negozju tiffaċċja żbilanċ leġislattiv matul il-proċess tal-importazzjoni jew tal-esportazzjoni tal-istess prodotti, bir-riżultat li la huma stess, permezz tal-korpi rappreżentattivi uffiċjali tagħhom (il-kmamar tal-kummerċ, l-organizzazzjonijiet tal-impjegaturi, eċċ) u lanqas l-awtoritajiet rilevanti (l-uffiċċji tad-dwana, l-aġenziji tal-esportazzjoni, il-korpi tas-sorveljanza tas-suq) ma jkunu jistgħu jibqgħu aġġornati ([12]).

5.6. Minbarra d-dominji problematiċi fil-qafas regolatorju tal-Unjoni Doganali, l-implimentazzjoni mhux adegwata tagħha jew id-deċiżjonijiet unilaterali meħudin min-naħa Torka joħolqu dubji fir-rigward ta' kwistjonijiet tal-prattiki tad-dwana jew tariffarji **li jidhru li qed jiksru b'mod ċar it-termini miftiehma**. Hemm dubji wkoll minħabba li t-Turkija qed tirrifjuta li tippermetti l-prattika tal-kummerċ ħieles mar-Repubblika ta' Ċipru, Stat Membru tal-UE, li huwa ksur sfaċċat tal-liġi tal-Komunità u tal-ftehimiet ta' kummerċ bejn l-UE u t-Turkija.

([8]) C.S.P. Magee, "Trade creation, trade diversion, and the general equilibrium effects of regional trade agreements: a study of the European Community–Turkey customs union", *Review of World Economics*, Mejju 2016, Volum 152, Ħarġa 2, pp 383-399.

([9]) "*Evaluation of the EU-Turkey Customs Union*" (Evalwazzjoni tal-Unjoni Doganali tal-UE-Turkija), Rapport Nru 85830-TR, 28 ta' Marzu 2014, disponibbli fuq https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/financial_assistance/phare/evaluation/2014/20140403-evaluation-of-the-eu-turkey-customs-union.pdf

([10]) Sal-2013, fit-Turkija kien hemm fis-seħħ tlettax-il Strument għad-Difiża tal-Kummerċ kontra prodotti tal-UE. Aktar tagħrif jista' jinkiseb minn: http://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/trade-defence/actions-against-exports-from-the-eu/ (aċċessat fit-30.5.2016).

([11]) Għall-kuntrarju tal-mekkaniżmu għas-soluzzjoni tat-tilwim taħt il-Ftehim ta' Ankara, li jkopri firxa usa' ta' tilwim iżda jeħtieġ l-unanimità fost iż-żewġ partijiet għall-attivazzjoni ta' soluzzjoni.

([12]) Ara n-nota ta' qiegħ il-paġna 9.

5.7. L-allinjament attwali tat-Turkija mal-liġi tas-suq intern tal-UE mexa 'l quddiem f'ċerti oqsma, bħall-moviment liberu tal-prodotti, il-politika dwar il-kompetizzjoni u l-politika dwar l-għajnuna mill-istat, l-enerġija, ekonomika u monetarja, u l-politika tal-intrapriża u industrijali, iżda l-Kummissjoni Ewropea enfasizzat il-fatt li t-Turkija konsistentement qed tinjora aspetti prinċipali tal-ftehim billi tadotta miżuri protezzjonisti f'kollox, għall-kuntrarju ta' dak previst fl-Unjoni Doganali.

5.8. Madankollu, it-Turkija mhux qed timplimenta b'mod xieraq il-liġi relatata mal-għajnuna mill-Istat u l-istabbiliment ta' skemi ta' monitoraġġ, u tidher li qed issibha bi tqila biex tippermetti kompletament il-moviment liberu tal-prodotti permezz tat-tneħħija ta' restrizzjonijiet moħbija; fl-aħħar nett, din naqset milli tadotta u timplimenta b'mod effettiv miżuri ta' infurzar kontra l-ksur tad-drittijiet ta' proprjetà intellettwali.

5.9. Permezz tal-valutazzjoni tal-benefiċċji globali tal-Unjoni Doganali, nistgħu nindikaw bħala l-akbar kontribut tagħha l-fatt li din intużat bħala mezz ta' riforma ekonomika li ppromoviet l-integrazzjoni tat-Turkija fis-swieq globali, li għenet biex treġġa' lura l-kredibbiltà tat-Turkija u, finalment, din saħħet il-miżuri meħudin biex trażżan l-inflazzjoni u stabbilizzat il-valur tal-lira Torka.

5.10. L-immodernizzar tal-kummerċ Tork kompla wkoll b'ritmu tajjeb u ssaħħet il-kompetizzjoni bejn il-produtturi u l-bejjiegħa Torok li, permezz tas-suq tal-UE, kisbu aċċess għal ambjent kummerċjali globali aktar fertili u b'aktar sfidi.

6. **Tqabbil bejn l-Unjoni Doganali u FTAs aktar riċenti**

6.1. Is-snin li ġejjin se jirrappreżentaw era ekonomika ġdida inawgurata bil-kostruzzjoni u l-implimentazzjoni ta' sensiela ta' inizjattivi regolatorji fil-livell internazzjonali li se jaffettwaw ir-relazzjonijiet ekonomiċi bejn l-UE u t-Turkija u se jirrikjedu aġġornament tal-Unjoni Doganali. Fl-istess ħin l-UE ffokat fuq it-tisħiħ tar-relazzjonijiet ekonomiċi esterni ma' pajjiżi terzi bl-għan li jiġu mtejba l-istandards tal-għajxien u tiżdied il-prosperità. **Is-Shubija Trans-Atlantika ta' Kummerċ u ta' Investiment (TTIP)**, il-**Ftehim Ekonomiku u Kummerċjali Komprensiv (CETA) bejn l-UE u l-Kanada** u **l-Ftehim dwar il-Kummerċ fis-Servizzi (TiSA)**, kif ukoll in-negozjati dwar **il-ftehim ta' kummerċ mal-Ġappun**, huma l-inizjattivi l-aktar prominenti li qed jiġu segwiti fil-preżent ([13]).

6.2. Bħala riżultat tal-kundizzjonijiet ġodda, l-Unjoni Doganali skaduta diġà poġġiet l-ekonomija tat-Turkija fi żvantaġġ minħabba l-asimmeterija intrinsika tagħha ([14]): l-Unjoni Doganali tippermetti lit-Turkija tinnegozja ftehimiet kummerċjali ma' pajjiżi terzi biss wara li l-UE tkun ikkonkludiet u ffirmat ftehimiet ta' kummerċ ħieles ġodda magħhom, u b'hekk it-Turkija ma tingħatax l-ambitu li tintervjeni fi kwalunkwe stadju matul in-negozjati. Min-naħa l-oħra, il-"klawżola tat-Turkija" hija politika ta' gwida u ma tobbligax lill-pajjiżi terzi jaċċettaw li jmexxu negozjati, aħseb u ara li jiffirmaw ftehim. Anke jekk jintlaħaq ftehim, dan id-dewmien iqiegħed in-negozji Torok fi żvantaġġ kompetittiv.

6.3. Barra minn hekk, it-Turkija kienet obbligata tadotta t-Tariffa Esterna Komuni (CET), li tesiġi minnha li taġġusta għall-bidliet – l-aktar it-tnaqqis – introdotti mill-UE minħabba l-konklużjonijiet tal-ftehimiet ta' kummerċ ħieles, mingħajr ma prodotti Torok jibbenefikaw minn dan il-privileġġ fi swieq oħra fin-nuqqas ta' ftehim. Dan wassal għal-liberalizzazzjoni gradwali tas-sistema ta' tariffi tat-Turkija.

6.4. L-imsemmija nuqqasijiet fl-arkitettura tal-Unjoni Doganali llum il-ġurnata qed isiru aktar evidenti, aktar minn għoxrin sena wara li ġiet konkluża.

6.5. Fl-2014, mit-48 imsieħeb kummerċjali tal-UE, 17 biss fasslu ftehimiet mat-Turkija filwaqt li fost il-pajjiżi li qed jipprovdu ftehimiet ta' kummerċ ħieles tal-ġenerazzjoni l-ġdida, hija biss il-Korea t'Isfel li qablet li tikkonkludi ftehim mat-Turkija, fejn aċċettat l-istedina formulata fil-"klawżola tat-Turkija" tal-KOREU.

([13]) Kienu ffirmati wkoll ftehimiet mal-**Istati tal-Lvant tal-Afrika**, **l-Ekwador, Singapore**, **il-Vjetnam**, u **l-Punent tal-Afrika**. L-ebda wieħed minn dawn il-ftehimiet ma ddaħħal fis-seħħ, anke fejn ġie finalizzat.

([14]) Global Economics Dynamics Study, Turkey's EU integration at a crossroads, What Consequences does the new EU trade policy have for economic relations between Turkey and Europe, and how can these be addressed?, Bertelsmann Stiftung, April 2016.

7. **Tisħiħ tar-relazzjonijiet kummerċjali bilaterali**

7.1. Il-kooperazzjoni ekonomika u politika bejn l-UE u t-Turkija hija rekwiżit meħtieġ, u tkun biżżejjed biex tinkiseb l-istabbiltà f'parti partikolarment volatili tad-dinja; u l-aġġornament tal-Unjoni Doganali jista' jibgħat sinjal pożittiv ċar ta' kooperazzjoni u stabilità.

7.2. Ġew diskussi bir-reqqa għażliet alternattivi għar-relazzjonijiet kummerċjali u ekonomiċi bejn l-UE u t-Turkija, inkluż potenzjalment (i) li jinżamm l-istatus quo, (ii) li l-Unjoni Doganali tiġi sostitwita jew issupplimentata bi ftehim kummerċjali reġjonali, jew (iii) li l-Unjoni Doganali tiġi aġġornata. Minn dawn, il-KESE jqis l-alternattiva tal-aħħar bħala dik ideali f'termini ta' promozzjoni u approfondiment tar-relazzjonijiet bilaterali, abbażi ta' vantaġġ reċiproku.

7.3. Ix-xenarju fejn "ma jsir xejn" – b'kont meħud ukoll tal-orizzont ta' żmien fit-tul tan-negozjati ta' adeżjoni – ma jirrappreżentax soluzzjoni alternattiva realistika, minħabba li jitqies li huwa essenzjali li jingħelbu l-problemi deskritti hawn fuq u biex b'mod immedjat jinħataf il-potenzjal mhux sfruttat ta' relazzjonijiet kummerċjali.

8. **Elementi ewlenin tar-reviżjoni**

8.1. Fil-kuntest tal-politika l-ġdida tal-UE dwar il-kummerċ u l-investiment imnedija fl-2015 bil-pubblikazzjoni tal-Komunikazzjoni tal-Kummissjoni dwar *Kummerċ għal Kulħadd* ([15]), diġà jidher ċar li l-UE hija impenjata lejn l-użu tal-pożizzjoni ta' tmexxija tagħha fil-qasam tal-kummerċ biex twieġeb għall-isfidi l-ġodda ta' suq globalizzat u l-ħtiġijiet tal-ambjent kummerċjali modern, biex tippromovi l-iżvilupp u taħdem għal bidla istituzzjonali billi tistabbilixxi prijoritajiet ta' riforma ([16]).

8.2. Huwa evidenti fir-rigward ta' dan l-isforz li politika kummerċjali ġdida ma tistax tkun unidimensjonali iżda jrid ikollha livelli diversi u tkun kumplessa, u tħaddan diversi oqsma ta' attività, jekk trid tkun meqjusa bħala effettiva u ta' benefiċċju għal numru ikbar minn dawk li qed jiġu affettwati, bħall-ħaddiema, il-konsumaturi, u l-SMEs.

8.3. Speċifikament, l-inklużjoni tal-valuri Ewropej fl-istess qafas ta' prinċipji għandha sinifikat f'diversi livelli minħabba li n-negozjati dwar il-ftehimiet kummerċjali u ta' investiment issa jidhru li manifestament **mhumiex ta' natura ekonomika biss iżda jikkostitwixxu proġett soċjoekonomiku usa' biex jiġu introdotti riformi multidimensjonali u f'diversi livelli**.

8.4. **L-iżvilupp sostenibbli u l-protezzjoni tal-ambjent** issa huma ta' importanza ugwali u integrali għal dawn il-valuri, b'mod partikolari wara l-adozzjoni tal-Ftehim ta' Pariġi (COP21) mill-UE u l-Għanijiet ta' Żvilupp Sostenibbli (SDGs) ġodda mill-Kunsill Ekonomiku u Soċjali tan-NU ([17]).

8.5. Din il-karatteristika hija ovvjament iżjed prominenti fejn il-pajjiżi li magħhom qed jiġi negozjat ftehim huma fil-proċess tat-taħditiet dwar l-adeżjoni, bit-Turkija tkun l-aqwa eżempju.

8.6. Ir-reviżjoni għandha tkun ibbażata wkoll fuq standards internazzjonali u konvenzjonijiet għall-protezzjoni tad-drittijiet tax-xogħol ([18]).

8.7. Għalhekk l-UE ddeċidiet li tipproċedi fuq il-bażi ta' tliet prinċipji bażiċi biex tikseb dak t'hawn fuq. Dawn il-prinċipji huma:

(a) **Effettività**: sabiex kemm il-ħtiġijiet makroekonomiċi (eż. is-sitwazzjoni ekonomika tal-pajjiżi tal-UE fi kriżi) kif ukoll dawk mikroekonomiċi (eż. l-SMEs) jingħataw kunsiderazzjoni, u tiġi żgurata l-adattabilità għal proġetti kummerċjali ġodda;

([15]) http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf

([16]) KESE (J. Peel – Relatur), Opinjoni dwar il-Komunikazzjoni tal-Kummissjoni lill-Parlament Ewropew, lill-Kunsill, lill-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew u lill-Kumitat tar-Reġjuni, Kummerċ għal kulħadd: Lejn politika aktar responsabbli għall-kummerċ u l-investiment, – COM(2015) 497 final (ĠU C 264, 20.7.2016, p. 123).

([17]) Ir-rabta ta' impenji naturalment tinkludi l-Konvenzjoni Qafas tan-NU dwar it-Tibdil fil-Klima u l-Protokoll ta' Kyoto. Għall-ftehim ta' Pariġi, ara FCCC/CP/2015/L.9, 2015.

([18]) L-Istandards Fundamentali tax-Xogħol tal-ILO, il-Linji Gwida tal-OECD għall-Intrapriżi Multinazzjonali, u l-Prinċipji Gwida tan-NU dwar in-Negozju u d-Drittijiet tal-Bniedem.

(b) **Trasparenza:** permezz ta’ aktar viżibilità u l-parteċipazzjoni ta’ kemm jista’ jkun partijiet interessati fin-negozjati;

(c) **Valuri u mudelli Ewropej:** kunċett li qed jevolvi li issa ġie estiż biex jinkludi kwistjonijiet bħall-protezzjoni tad-drittijiet tal-bniedem u l-libertajiet fundamentali (inklużi dawk tal-ħaddiema), l-iżvilupp sostenibbli u l-ġlieda kontra l-korruzzjoni.

8.8. Kull tentattiv ta’ konverġenza mal-imsieħba kummerċjali għandu għalhekk jinkludi:

1. studji ta’ livell għoli dwar ktajjen tal-valur globali (GVCs) u ktajjen ta’ provvista globali (GSCs) eżistenti;

2. miżuri aġġornati li jippromovu l-kummerċ u s-servizzi sabiex dawn jirriflettu s-sitwazzjoni globali attwali ta’ produzzjoni frammentata ibbażata fuq is-sottokuntrattar (outsourcing), fuq il-produzzjoni tiġi esternalizzata barra mill-pajjiż (offshoring) u fuq l-istabbiliment ta’ fergħat (“branching”);

3. miżuri biex jiffaċilitaw il-kummerċ elettroniku u l-mobbiltà, kif ukoll l-estensjoni effettiva ta’ kooperazzjoni formali kemm waqt il-fażi tan-negozjati kif ukoll meta tiġi evalwata u sorveljata l-implimentazzjoni ta’ ftehimiet.

9. Il-proċess ta’ konklużjoni u l-kontenut tal-ftehim il-ġdid

9.1. Il-kamp ta’ applikazzjoni tal-ftehim il-ġdid għandu jkun estiż biex jinkludi setturi oħrajn bħal:

(a) **l-agrikoltura** (b’applikazzjoni stretta ta’ standards Ewropej u t-traċċabbiltà tal-prodotti, iżda wkoll wara riċerka dwar l-impatt tal-liberalizzazzjoni tal-importazzjoni fuq il-bdiewa Ewropej); b’kunsiderazzjoni mogħtija wkoll għaż-żamma jew l-introduzzjoni ta’ miżuri protezzjonisti temporanji lil hinn mill-perjodu ta’ aġġustament jekk dan jitqies assolutament essenzjali sabiex jiġu protetti l-prodotti Ewropej;

(b) **l-investiment**;

(c) **ir-regolazzjoni tal-akkwist pubbliku**;

(d) **is-servizzi**;

(e) **oqsma topiċi oħrajn bħall-iżvilupp sostenibbli, il-protezzjoni ambjentali, is-settur tal-enerġija, eċċ., kif ukoll il-materja prima u prodotti mhux ipproċessati,** eċċ.

(f) il-protezzjoni tad-drittijiet tal-awtur u l-privattivi.

Il-ftehim għandu jinkludi wkoll dispożizzjonijiet vinkolanti għat-traspożizzjoni u l-inkorporazzjoni immedjata tal-leġislazzjoni Ewropea, kif ukoll dispożizzjonijiet speċjali għar-riżoluzzjoni obbligatorja ta’ tilwim li jinqala’ matul l-implimentazzjoni tiegħu permezz ta’ mekkaniżmu **li ma jirrikjedix deċiżjoni politika biex din tiġi attivata**, mhux bħas-sitwazzjoni s’issa, li qed tagħmilha diffiċli ħafna li jiġi solvut it-tilwim b’mod effettiv u b’mod trasparenti.

9.2. Huwa kkunsidrat ukoll ta’ importanza kbira li l-isforz kollu jkun marbut mal-approċċ kummerċjali rivedut tal-UE, fejn l-UE tqiegħed fuq il-mejda sejħiet mhux negozjabbli għad-demokratizzazzjoni u t-trasparenza fit-teħid ta’ deċiżjonijiet, kemm fil-livell internazzjonali kif ukoll dak nazzjonali, kif ukoll enfasi fuq ir-rwol tal-imsieħba soċjali u s-soċjetà ċivili fil-proċessi tad-djalogu pubbliku u n-negozjar, bil-għan li tinkiseb implimentazzjoni tal-ftehim rivedut aktar effettiva u aktar iffukata fuq in-nies.

9.3. Relazzjonijiet kummerċjali msaħħa permezz tal-Ftehim il-ġdid dwar Unjoni Doganali jista’ jkollhom bosta effetti pożittivi, fosthom:

— il-liberalizzazzjoni ta’ setturi rregolati dan l-aħħar se tiġġenera dħul u żieda fl-investiment dirett barrani;

— il-liberalizzazzjoni bilaterali tal-akkwist pubbliku permezz tat-tneħħija tal-ostakli għal ċittadini ta' pajjiżi terzi li jkunu jixtiequ jieħdu sehem f'sejħiet għall-offerti se tkun ta' benefiċċju għall-kumpaniji Ewropej peress li dawn jirrappreżentaw 7 % tal-PDG tal-pajjiż;

— ser jinħolqu opportunitajiet għall-intrapriżi ż-żgħar u ta' daqs medju, u b'hekk jissaħħaħ id-dħul medju fit-Turkija, bil-ħolqien ta' impjiegi ġodda u aktar produttività.

9.4. Il-proċess ta' konklużjoni tal-ftehim irid jinbeda bin-negozjati minnufih u bl-involviment tal-imsieħba soċjali u tal-organizzazzjonijiet tas-soċjetà ċivili, li għandhom jitmexxew abbażi ta' proċeduri trasparenti.

9.5. Il-KESE jilqa' l-konsultazzjoni pubblika u jirrakkomanda li jitwettqu studji komparabbli dwar l-indikaturi soċjali u tal-benessri, u f'oqsma oħrajn bħal, pereżempju, id-drittijiet tal-konsumaturi u tal-ħaddiema.

9.6. Il-KESE jemmen li għandu jiġi ċċarat mill-bidu li l-proċess huwa parti min-negozjati usa' tal-adeżjoni u mhux sempliċement approfondiment monolitiku tal-kooperazzjoni kummerċjali bejn l-UE u t-Turkija, kif ukoll li l-konklużjoni b'suċċess tat-taħdidiet se tirrikjedi armonizzazzjoni sħiħa tal-aspetti li ntlaħaq qbil dwarhom s'issa.

9.7. Fil-ftehim il-ġdid ma għandhomx jiġu indirizzati biss il-kwistjonijiet attwali, iżda jrid jitwessa' biex jinkludi kapitolu speċifiku dwar il-protezzjoni ambjentali, l-iżvilupp sostenibbli u s-sigurtà tal-enerġija u l-kooperazzjoni (sorsi rinnovabbli u konvenzjonali).

9.8. Il-KESE jqis ukoll li huwa meħtieġ li jitfassal qafas ġdid għall-kooperazzjoni fl-investiment, bi standards imtejba għall-protezzjoni tal-investituri flimkien ma' dispożizzjoni għal mekkaniżmu imparzjali għas-soluzzjoni tat-tilwim, aspett li se jsaħħaħ il-fiduċja tas-suq fil-kapaċità tal-ekonomija biex tegħleb turbulenzi politiċi fil-ġejjieni. Tali qafas għandu jikkunsidra it-tħassib dwar il-protezzjoni tal-investitur ([19]).

9.9. Ovvjament il-ftehim il-ġdid irid ikun fih dispożizzjonijiet rigorużi dwar miżuri protezzjonisti u diskriminatorji kontra prodotti barranin u tariffi supplimentari jew moħbija, li l-leġislazzjoni kummerċjali tal-UE riveduta tirregola kontra tagħhom. Aktar leġislazzjoni robusta se tkun meħtieġa wkoll fil-ġlieda kontra l-ħasil tal-flus, il-korruzzjoni u l-ekonomija klandestina, u jrid ikun hemm kooperazzjoni istituzzjonali aktar mill-qrib fil-ġlieda kontra l-kriminalità transkonfinali.

Brussell, l-14 ta' Diċembru 2016.

Il-President
tal-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew
Georges DASSIS

([19]) Xi whud minn dawn il-punti ta' tħassib kienu miġbura fil-qosor fil-punt 8.8 tal-Opinjoni tal-KESE "Il-pożizzjoni tal-KESE dwar kwistjonijiet speċifiċi ewlenin fin-negozjati tas-Sħubija Trans-Atlantika ta' Kummerċ u ta' Investiment (TTIP)" (ĠU C 487, 28.12.2016, p. 30).